

רייכמן (באמצע) וברוך בריכה מגישים את הצעת החוקה לנשיא
מעולם לא ביקשתי לעצמי שום תפקיד ציבורי

יותר לזירה של מאבקים כותנים מאשר משהו אחר. אבל אני לא מסתייג מעניו.

אתה לילד הארץ?

כן.
והוריק?
לילדי גרמניה, אבל הם הצליחו לצאת משם בדיוק בזמן. אמא שלי באה לארץ בעליית הנוער כשהייתה בת 15. היא באה לבד. אבא שלי גם הוא הספיק לצאת בזמן.

והיכן גדלת?

עד גיל 5 בתל-אביב ואחר-כך ברמת-גן. הייתי בצופים, הייתי שוער במכבי רמת-גן ודברים כאלה. כצבא הייתי קצין בצנחנים. אני יליד 1942 וזה רור מיוחד, כי את כל המשיחות היהודית הלכישו ברור שלנו על מדינת-ישראל. הנוער של היום כבר משוחרר מהגישה הזאת, אולי זה טוב.

ומייד אחרי הצבא הלכת ללמוד באוניברסיטה?

במיסגרת המילואים נלחמתי במלחמת ששת-הימים ובמלחמת ההתשה. כשפרצה מלחמת יום-כיפורים כתבתי דוקטורט בארצות-הברית, אבל חזרתי מיידי להילחם. נלחמתי בעיקר ברמה. **השתתפת בהפגנות שהיו אחרי המלחמה?**
אחי נהרג במלחמת יום-כיפורים, אז

"בכנסת יושבים אנשים שלא מוכנים לזוז, כי שינוי שיטת הבחירות כפי שהצענו תגרום לחלק ניכר מהם להישאר מחוץ לכנסת"

נשארתי קצת בארץ, אחרי-כך חזרתי לגמור את הדוקטורט באוניברסיטת שיקגו ואז חזרתי לארץ ב'1975.

הצטרפת לשינוי בהפגנות המלחמה?

אמנן רובינשטיין ביקר אצלנו בכית בזמן השיבוע של גרין, אחי. אני הכרתי אותו עוד מהפקולטה למיטפטיס, ואז האמנתי שצריך לנסות לפתוח צוהרים חדשים.

כשהיית צעיר ידעת שתתרכז בקריירה אקדמית?

אחתי את זה. זה מקום נהדר, כי יש קשר עם הנוער ובכלל, במישפט חייבת להיות גישה ערכית. זה לא מיקצוע טכני ואני אוהב את הפקולטה הזאת, אני נמצא בה מאז 1969, למרות שלמדתי מיטפטיס באוניברסיטה העברית בירושלים.

התעסקת אי פעם בסרקטיקה פרטית?

כן, בערך במשך שנתיים.
וזה לא מצא חן בעיניך?
דווקא די נהנית מעבודה מעשית, עשיתי עבודה מעניינת בתחום המיסחרי, אבל כל הזמן נמשכתי לאקדמיה. (המשך בעמוד 32)

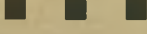
העליון כוח, אבל הוא לא המחוקק, הוא המפקח. **וגם המשרד.**

כן. המחוקק, הכנסת, אנחנו אוכפים עליו לשקול שיקולים של עקרונות מוסריים שמופיעים בחוקה. הם צריכים להיות ערים לזכויות הפרט. לא שזכויות הפרט הן דבר אבסולוטי, יש תמיד מערכות של איזונים וזכויות כאלה ואחרות. אבל כשיש חוקה, שאומרת למחוקק שאם הוא פוגע בזכויות האדם, בית המישפט העליון עלול לפסול את החוק, זהו הישג אדיר.

מגילת-זכויות-אדם כופה מוסריות על החברה ומבלי זה הרברים היו פרוצים.

צריכה להיות מערכת מינימלית של מוסר של מדינה, והמפתיע הוא שרווקא מדינת העם היהודי חסרה דבר כזה, כשוהי דווקא התרומה הגדולה ביותר של היהדות לעולם כולו.

הומניזם, התנהגות אנושית כלפי הזולת. גם עשרת-הדיברות מרברים על היחסים שבין אדם לחברו.

ומה עם המיעוטים?

לדעתי אין ספק שצריך להתייחס לערכים בשיוויון מוחלט. מפליא אותי שאני נתקל בישראל בכליכך הרבה רוח רעה.

אנחנו נמצאים בעימות קיומי, ואף אחד לא חושב שלא צריך להילחם בצורה נחרצת נגד מי שמפר את החוק. הבסיס צריך להיות שיוויון מוחלט. החוקה לא מובנת על זה, אבל אני גם בעד שיוויון בחוכות. אני בעד זה שהם ישרתו בע"ל, ושיוזכו בכל ההנאות והחובות של כל אורח אחר. חייב להיות כיבוד הדדי וחייבים ליצור לכל האזרחים אינטרס ממשי לטובתה של המדינה. אני מופתע ונדהם מהגל הפרימיטיבי ושוען: מה פיתאום לתת זכויות לערכים? הם אויבים, צריך לסדר אותם.

זה מדהים אותי, כי אם התפיסה היא כוחנית ורוב יכול באמצעות הכוח שביריו לפגוע או לשלול זכויות מהמיעוט, הרי שכל הנסיון ההיסטורי של העם היהודי היה לשווא.

ודבר שני: מבחינת תבונה מעשית. הגישה שלי אומרת שלמדינת-ישראל אין תיקווה אם לא יליו אותה ערכי-מוסר. אין ספק שצריך עוצמה צבאית כדי להתקיים במרחב, אבל מבלי קוד מוסרי, לא רק שלא נהיה עסיבחרה שזו משמעות המושג אלא אף שלא נהיה ככל העמים. וזה מתחיל ביחס שלך לאדם אחר, יחס השילטון לאזרחים והיחס למיעוטים.

אבל המציאות מוכיחה שאין שיוויון.

מבחינת התבונה המעשית: אם אין לערכים הרגשת שיוויון ומעורבות ויכולת להישפט בזכות מעשיהם וכשוריהם, אלא רק מכוח השתייכותם לקבוצה, אין לצפות לשיתוף פעולה מצידם כי הם ירחקו לפינה. הם ראוים ליחס של כבוד ככני אדם ואם זה יקרה, אני בטוח שרבים יופתעו

"אם המטרה לא חושג במכה הראשונה, זה לא אומר שצריך להרים ידים. אך אחד לא חשב לרגע שכל העסק יהיה קל"

מיכולת שיתוף-הפעולה המלאה שלהם בחיי החברה ומהגשמת הרעיון של בני-גוריון שהערכים יכולים להוות את הגשר לשלום.

איך זה מעיגן בחוקה?

שיוויון מוחלט.

אבל החוקה מגדירה את מדינת-ישראל כמדינת העם היהודי.

המדינה הזאת היא מדינת העם היהודי, זו עובדה. הרצל דיבר על זה כחזונו, וגם בהכרזת-העצמאות דובר על הקמת מדינה יהודית, ואנחנו כדי להרגיש שאנחנו לא מתכוונים למדינת הלכה, דיברנו על מדינת העם היהודי. ודיברנו על בית לכל יהודי שיצאה לכוא הגה. זו המטרה של הקמת המדינה, ומי שמתכחש לזה, מתכחש לתכלית הקמת המדינה.

כתבנו במבוא כי מדינת-ישראל היא מדינה דמוקרטית, שקיים בה שיוויון מלא בין כל האזרחים, והריבון הוא אזרחי המדינה, ברור שהמדינה שייכת לכל אזרחיה, אבל היא מדינת העם היהודי. מבחינת היעד שלה להיות בית ליהודים — וזה תכלית הקיום שלה. כמובן שאפשר לסלף. יש קבוצות של אנשים שתומכות במדינה לעם הפלסטיני שהעבירו עלי בקורת, בנושא הזה, זו צביעות.

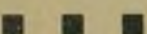
ובשלב הזה ניתן לעשות ברקבית באמצעים לא דריקאליים. זה כמו מחלה, שבשלב הזה אפשר עוד לרפא אותה, אבל עוד לא ררוש ניתוח, אבל בעוד כמה שנים יירדשו ניתוחים מאוד מסוכנים. **אבל לא בכל מדינות המערב יש חוקה. בבריטניה, למשל, אין חוקה.**

חוץ מבריטניה, בכל מדינות המערב יש חוקה. כבריטניה קיימת מגילת-זכויות-האדם, וזה מכוח שיתופה של בריטניה בקהיליה האירופית. לכן בריטניה כפופה למגילת-זכויות-האדם וכל אורח בריטי יכול להגיש תלונה לבית-הדין האירופי, וזה אכן קורה.

וגם כבריטניה עצמה יש יותר ויותר קולות הדורשים חוקה, וזו מדינה שונה לגמרי מהמדינה שלנו.

בריטניה היא המדינה היחידה שיש לה מסורת קונסטיטוציונית בת אלף שנה, ויש עוצמה בלתי רגילה לתפיסה של It's not done. אבל ככל שבריטניה הופכת יותר ויותר הטרוגנית, נשמעים יותר ויותר קולות התומכים במגילת-זכויות-האדם ובחוקה. והנושא עלה גם כריוני הפרלמנט שם.

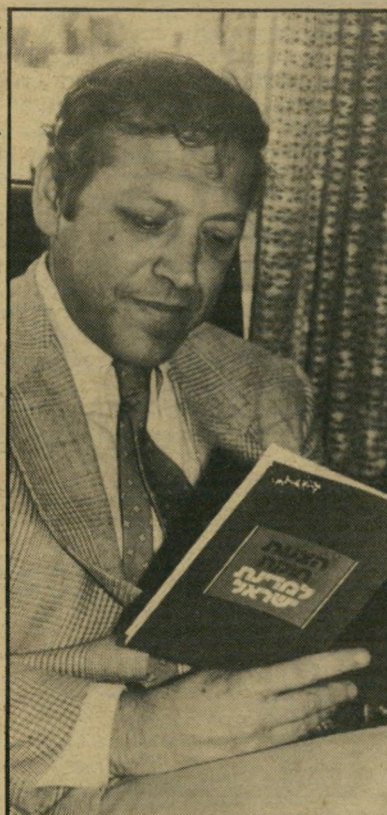
כן שאי-אפשר להשוות את בריטניה, עם המסורת שלה, לישראל, שיש לה מסורת קיצרת-ימים ומתחים בין הסקטורים האלאומיים השונים.

עכשיו מתנהל בארצות-הברית ויכוח מר סביב בחירתו של שופט על-יון. זה מראה שבית-המישפט העליון חשוב למרות החוקה, ושהוא בעצם מתווה את הדרך, ולא החוקה.

בית-המישפט מהווה סתום-ביטחון. אחד הנכסים הגדולים בישראל הוא בית-המישפט העליון, שהוא עצמאי ולא מקבל הוראות מה שילטון, שהוא ברמה טובה ושכל הציבור מכבד אותו. זהו נכס אדיר שסביבו אפשר לבנות חוקה. חוקה יכולה להתקיים רק אם קיימת הפרדת רשויות ואם יש מערכת מישפטית שמפקחת על אכיפת החוקה, בית-המישפט העליון מגן על זכויות-האזרח מול עוצמת השילטון.

אסור שמינוי שופטים יהיה רק פוליטי. בת-הליך בחירת השופטים בישראל יש מעורבות של הרשות המבצעת, המחוקקת השופטת, ושל איר-גונים מיקצועיים מיטפטיים. והמערכת הזאת פעלה, יחסית לשאר המערכות, בצורה יפה מאוד. **לפני שנים אחדות נתן בית-יה מישפט העליון בארצות-הברית פירושי**

רייכמן והצעת-החוקה
הוצאו טכום של 35 אלף דולר

לחוקה והחליט, למשל, שעונשי-מוות נוגד אותה, ובעיקבות החלטה זו לא הוצאו אנשים להורג, ולפני שנתיים קבע בית-המישפט העליון האמריקאי שעונשי-מוות הוא כן לפי רוח החוקה. **האין זה דבר והיפוכו?**

חוקה אינה חוק רגיל. יש לה שוליים רחבים של פרשנות ותפקיד בית-המישפט העליון לפרש את החוקה על בסיס רוח התקופה ומונחי-יסוד של אנושיות והגינות. ברור שיש לבית-המישפט